HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומי הוה שמן המשחה [א] והתניא [א] משנגנז ארון נגנז שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וארגז ששלחו פלשתים דורון לישראל שנאמר [1] ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ומי גנזו יאשיהו מלך יהודה גנזו שראה שכתוב בתורה [2] יולך ה' אותך ואת מלכך וגו' צוה וגנזום שנאמר [3] ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל ואמר רבי אלעזר אתיא שם שם אתיא משמרת משמרת אתיא דורות דורות אמר רב פפא באפרסמא דכיא ת"ר [ב] כיצד מושחין את המלכים [ב] כמין נזר ואת הכהנים כמין כי [ג] מאי כמין כי אמר רב מנשיא בר גדא [ג] כמין כף יוני תני חדא [ד] בתחלה מוצקין שמן על ראשו ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו ותניא אחריתי בתחלה נותנין לו שמן בין ריסי עיניו ואח"כ מוצקים לו שמן על ראשו תנאי היא איכא דאמרי משיחה עדיפא ואיכא דאמרי יציקה עדיפא מ"ט דמאן דאמר יציקה עדיפא דכתיב [4] ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו ומאן דאמר משיחה עדיפא מ"ט קסבר שכן אתה מוצא אצל כלי שרת והכתיב ויצוק ובסוף וימשח הכי קאמר מאי טעם ויצוק משום דוימשח ת"ר [ד] [5] כשמן הטוב [וגו'] יורד על הזקן זקן אהרן וגו' כמין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו אמר רב פפא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות לו בעיקר זקנו ועל דבר זה היה משה דואג אמר שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה יצתה בת קול ואמרה כשמן הטוב וגו' [6] כטל חרמון מה טל חרמון אין בו מעילה אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה ועדיין היה אהרן דואג אמר שמא משה לא מעל אבל אני מעלתי יצתה בת קול ואמרה לו [7] הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל אף אתה לא מעלת ת"ר [ה] אין מושחים את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותם שנא' [8] ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדוניכם [וגו'] והורדתם אותו אל גיחון [ה] אמר רבי אמי האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתיה אי לא ניתלי שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהוריה נידע דמסיק שתיה ומאן דבעי למעבד [ו] בעיסקא ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח לירבי תרנגולא אי שמין ושפר מצלח האי מאן דבעי למיפק [לאורחא] ובעי למידע אי חזר ואתי לביתא אי לא ניקום בביתא [ז] דחברא אי חזי בבואה דבבואה לידע דהדר ואתי לביתא ולאו מלתא היא דלמא חלשא דעתיה ומיתרע מזליה [ח] אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא [ט] [ו] [לעולם] יהא רגיל [י] למיחזי בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי אמר להו רב משרשיא [כ] לבריה כי בעיתו מיעל ומיגמרי קמי רבייכו גרסו מתניתא ועלו לקמי רבייכו וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה דכתיב [9] והיו עיניך רואות את מוריך וכי גרסיתו גרסו על נהרא דמיא דכי היכי דמשכן מיא משכן שמעתתייכו ותיבו [ל] אקילקלי דמתא מחסיא ולא תיבו אפדני דפומבדיתא טב גלדנא סריא [דמתא מחסיא למיכל] מכותחא דרמי כיפי [10] רמה קרני באלהי [מ] רמה קרני ולא רמה פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן: המשוח בשמן המשחה וכו': ת"ר [נ] משיח יכול מלך ת"ל כהן אי כהן יכול מרובה בגדים ת"ל משיח אי משיח יכול משוח מלחמה תלמוד לומר והכהן המשיח שאינו משיח על גביו מאי משמע [ס] כדאמר רבא הירך המיומנת שבירך הכא נמי המשיח המיומן שבמשוחים אמר מר משיח יכול מלך מלך פר הוא דמייתי שעיר הוא דמייתי איצטריך ס"ד אמינא על שגגת מעשה יביא שעיר על העלם דבר יביא פר קמ"ל: אין בין משוח בשמן המשחה כו': מתניתין דלא כרבי מאיר דאי ר"מ הא [ע] תניא מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות דברי ר"מ ולא הודו לו חכמים מ"ט דר"מ דתניא [11] משיח אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין תלמוד לומר הכהן המשיח במאי אוקימתיה כרבנן

אימא

ומי הוה שמן המשחה. בימי יהואחז דקתני ויהואחז נמשח מפני יהויקים: והתניא משנגנז הארון וכו'. מדכתיב תשימו בארגז מלדו דארגז בצד ארון קאי אלמא בהדי ארון נגנז ומדקאמר יאשיהו תנו את ארון ה' בבית וגו' משמע שצוה לגונזו: אין לכם משא בכתף. ואמרינן במסכת שקלים [פ] אמר להם אם גולה עמכם שוב אינכם מחזירין אותו בכתפיכם צוה לגונזו: אתיא שם שם. דכתיב בארון [צ] [שמות כה] ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו' וכתיב [שם כט] ונועדתי שמה לבני ישראל וכתיב בצנצנת המן [שם טז] ותן שמה מלא העומר מן מה ארון נגנז אף צנצנת המן נגנז: אתיא דורות דורות. דכתיב בצנצנת המן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם [שם] וכתיב בשמן המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם [שם ל] מה צנצנת המן נגנז אף שמן המשחה נגנז: משמרת משמרת. דכתיב בצנצנת המן דהוי נגנז למשמרת לדורותיכם וכתיב במקלו של אהרן למשמרת לאות לבני מרי וגו' [ק] מה צנצנת המן נגנז אף מקלו של אהרן נגנז: אמר רב פפא באפרסמא דכיא. משחו את יהואחז: כמין נזר. דהדר ליה הודרני באצבעתיה ככלילא (כזה): כמין כף יוני. שמתחיל למשוח באצבעו בין ריסי עיניו ומושך אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף ככף יוני כזה [ר]: נותנים לו שמן בין ריסי עיניו. וסם מושחים לכהן כמין כף יוני כדפרישנא: מאן דאמר יליקה עדיפא דכתיב וילוק משמן המשחה. והדר וימשח: שכן אתה מולא אלא כלי שרת. דהוה משיחה ולא יליקה: מה טעם וילוק משום דוימשח. כבר: כשהוא מספר. כשהיה מדבר עם אחרים: עולות ויושבות. בעקרי זקנו כדי שלא יפלו: שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה. שנגעתי בו כשהלבשתיו: ואני מעלתי. שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי: והורדתם אותו אל גיחון. אלמא בעי משיחה על המעיין: ניתלי. ידליק: אי משיך נהוריה. שדולק כל זמן שהשמן בתוכו: לירבי תרנגולא. על שם ההוא עיסקא: שמין ושפיר. שמשמנת ומשבחת: ביתא דחברא. בית חשוך: ולאו מילתא היא. דזימנא דאף על גב דלית ליה בבואה דבבואה הדר אתי ואפי' הכי לא ליעבד הכי דדלמא לא חזי בבואה דבבואה חלשה דעתיה ומתרע מזליה ולא הדר אתי [משום דמיתרע מזליה דאי לא הוה עביד הכי לא הוה מיתרע מזליה והדר אתי] הלכך לא ליעביד: קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי. דהני גדלי לעגל טפי משאר ירקות. קרא דלעת רוביא תלתן: גרסו מתניתא. מעיקרא כי היכי דתהוי מרגלא מילתא בפומייכו ותהוון ידעין למשאל ליה: ממשכן שמעתא. דלא ליפסוק מפומייכו כמעין זה שמושך והולך: דמתא מחסיא. הוו תלמידי חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם אבל בפומבדיתא לא הוי תרבות מעליא כל כך וקאמר ליה מוטב לו לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפדנא בפומבדיתא: גילדנא סריא. מוטב לאכול דג קטן מוסרח כדאמרינן בפ"ק דמו"ק (דף יא:) כוורא סמוך למיסרחיה מעלי: מכותחא דרמי כיפי. אפילו מכותח שהוא משובח וחזק שמשבר את האבן כששופכים הימנו אעפ"כ לא תאכל הימנו כדאמרינן בפרק (ערבי פסחים) [ואלו עוברין (פסחים דף מב.)] שלשה דברים נאמרו בכותח מטמטם את הלב וכו'. כיפי סלעים כדמתרגמינן סלע כיפא [ש]. אית דמפרשי מוטב תאכל גילדנא סריא שאין דמיהם יקרים מכותח שאוכלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי כיפי כלומ' במגדלים וחומות גדולות לפי שדמיהם יקרים: אם הכהן המשיח יכול מלך. יביא פר שהיה משוח ת"ל כהן: המיומן שבמשוחים. דהיינו כהן גדול: מרובה בגדים מנין תלמוד לומר. והביא הכהן המשיח:

מסורת הש"ס

א) יומא נב: [כריתות ה: תוספתא סוטה פי"ג ה"ב ותוספתא דיומא פ"ב ה"ג אדר"נ פמ"א], ב) כריתות ה:, ג) [שם ע"ש מנחות עה. ע"ש], ד) [כריתות ה:], ה) [כריתות שם], ו) נ"ל עסקא. יעב"ץ, ז) [בערוך הגי' דהברא פי' חושך ועי' בכריתות ה:] ועי' ערוך ערך הבר ב, ח) ג"ז שם, ט) ב"ש, י) [נ"ל למיכל כן איתא בכריתות וכן הוא גרסת הטור או"ח סי' תקפ"ג אמנם בערוך ע' קרא ד' איתא למחזי], כ) [נ"ל לבניה], ל) [עי' רש"י בע"ז כח. ד"ה נקרא ורש"י ב"ק כא. ד"ה אקילקלתא], מ) [מגילה יד.], נ) ת"כ פ' ו, ס) חולין לא. קלד: קדושין כא:, ע) מגילה ט:, פ) [פ"ו ה"א], צ) [שמות כה], ק) [במדבר יז], ר) צורה זו משובשת ונכונה היא ברמב"ם בפרק א מהל' כלי מקדש הלכה ט וצורתו כזה X, ש) [במדבר כ],

◆

תורה אור השלם

1. וּלְקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן יְיָ וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָאַרְגַּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ: שמואל א ו ח
2. יוֹלֵךְ יְיָ אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן: דברים כח לו
3. וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַייָ תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף עַתָּה עִבְדוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב לה ג
4. וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: ויקרא ח יב
5. כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יֹרֵד עַל הַזָּקָן זְקַן אַהֲרֹן שֶׁיֹּרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו: תהלים קלג ב
6. כְּטַל חֶרְמוֹן שֶׁיֹּרֵד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שָׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם: תהלים קלג ג
7. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד: תהלים קלג א
8. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן: מלכים א א לג
9. וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָי לֶחֶם צָר וּמַיִם לָחַץ וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ: ישעיהו ל כ
10. וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּייָ רָמָה קַרְנִי בַּייָ רָחַב פִּי עַל אוֹיְבַי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ: שמואל א ב א
11. אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַייָ לְחַטָּאת: ויקרא ד ג

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הל"א]:
לא ב ג ד מיי' פרק א מהל' כלי המקדש הלכה ט:
לב ה מיי' שם הל' יא ופ"א מהל' מלכים הל' יא:
לג ו טוש"ע או"ח סי' תקפג ס"א:

◆

מוסף רש"י

תשימו בארגז מצדו. אלמא כל היכא דהוי ארון הוי ארגז בהדיה וכי איגניז איגניז בהדיה (כריתות ה: וכעי"ז יומא נב:). כמין נזר. סביב על ראשו (כריתות ה:). כמין כי. אות יוונית ועשוי כזה דמליק שמן על ראשו ואח"כ בין ריסי עיניו ומגרפן באצבעו דרך הפלחת (שם). כשהוא מספר. מדבר, ל"א מסתפר, דשקיל במזייה (שם). מעלתי. שמתי שם יותר מדי (שם). אבל אני מעלתי. שבגדי כהנים מריח השמן שבזקני (שם). גיחון. מעיין קטן סמוך לירושלים, ולא זהו גיחון הגדול היוצא מעדן (שם). לירבי תרנגולא. לשם כך (שם). בבואה דבבואה. צל צלו (שם ו.). ולאו מילתא היא. דלא ליעביד איניש הכי דלמא הוי סימנא בישא ומצער נפשיה ומיתרע מזליה (שם). קרא. דלעת, רוביא. תלתן, והני איכא דגדלי מהר ואיכא דמתקי (שם). אקילקלי. אשפות (שם). אפדני דפומבדיתא. שלטון היו כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכז.) פומבדיתאה אלוייך אשני אושפיזך (כריתות ו.). רמה קרני ולא רמה פכי. זו היא נבואתה שנתנבאית על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותן, במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן השמן ובמשיחת שאול ויהוא כתיב פך (מגילה יד.). כדאמר רבא. בפרק גיד הנשה אליבא דר' יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין (חולין קלד:), ויליף לה מה' דהירך ודרש הירך חשובה שבירכות (קדושין כא:).

◆

תוספות הרא"ש

וגנזו שנאמר ויאמר ללוים המבינים [לכל ישראל] (בעם) הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל. ומשמע לשון פשטי' דקרא דלמגנזי' קאמר. חדא דארון בבית המקדש הוי קאי דמאן אפקי' מהתם דאיצטריך יאשיהו המלך (ולדוכתי' להדורי קאמר להו) [למימר להו לאהדורי לדוכתיה] ועוד לכתוב קרא בבית ה' וממילא ידענא דשלמה בניה למקדש ל"ל לכתוב בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל. אלא משמע מהכא דכי בנייה שלמה לבית המקדש הוה ידע דסופי' ליחרב וישראל יגלו מעל אדמתו' והכין בית תחת הקרקע שיהי' מוכן לגנוז בו ארון כדי שלא ישלטו [בו] יד אומות העולם. ועליו קאמר יאשיהו בבית אשר בנה שלמה. ואיכא למימר דהא דקאמר שלמה (ואכין) [ואשים] שם מקום לארון (מלכים א ח) אההיא דוכתא קאמר. ולאו כ"ע ידעי ליה לההיא דוכתא אלא לחסידי כהונה ולויה דההוא מסור להו דור אחר דור והיינו דכתיב ללוים המבינים [לכל ישראל] הקדושים לה' שהיו מבינים ויודעים את מקומו: וכשהוא מספר [א] את זקנו עולות ויושבות בעיקרי זקנו ונדבקין בבשר שאין שם שער. הרמ"ה ז"ל: והורדתם אותו אל גיחון. הוא מעין קטן שהוא למטה מירושלים והוא מי שלוח: אמשיך נהורא. מתמר ועולה (בעליה) [בעלה] משוך ולא מקטף אקטיפי שאינה נוטה לכאן ולכאן כדרך (שהשלבתת) [השלהבת] על ידי רוח. כדאמרי' (פסחים דף ח) גבי אור הנר יפה לבדיקה משום דאמשיך נהורא והנך מקטף אקטיפי: [ב] פר הבא על כל המצות. דכתיב ביה הכהן המשיח. ואע"ג דגבי עשירית האיפה כתיב נמי המשיח. [ג] כתיב ביה נמי ביום המשח אותו ואין מעוט אחר מיעוט אלא לרבות. הרמ"ה ז"ל: ומצווים על הבתולה. (ליקח) פי' [ליקח] בתולה ולא בעולה ולישנא דקרא נקט והוא אשה בבתוליה יקח ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה עשה: מ"ט דר' מאיר דתניא משיח אין לי אלא משיח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל המשיח דה"א דמשיח משמע נמי מעוט כדאמרי' הירך המיומנת שבירך ומעוט אחר מעוט לרבות [מרובה] בגדים. ורש"י ז"ל גריס ת"ל הכהן משמע דמיתורא דהכהן דריש:

א) וכן פרש"י בכריתות ל"א: ב) דבור זה ודבור שלאחריו שייך לעיל במתני': ג) עיין בתורת כהנים פ' ו וירושלמי פ"א דמגילה: